

Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Zgierzu

BIULETYN EDUKACYJNY WODN W ZGIERZU

nr 16

LIPIEC – WRZESIEŃ 2023

Jednostka organizacyjna
Samorządu
Województwa Łódzkiego

województwo ^Ł
łódzkie

Spis treści

Zamiast wstępu	3
Anna Urbanek	
Innowacja pedagogiczna – co to właściwie znaczy?.....	4
Małgorzata Komorowska	
Ciekawe innowacje pedagogiczne w praktyce	7
Katarzyna Złotocha-Michalak	
Techniki uczenia się i techniki uważności	13
Joanna Krupa	
Podstawy kodowania, wstęp do nauki gry w szachy – innowacja pedagogiczna.....	17
Eliza Olejniczak	
W Projekt „ŁÓDZKIE DWUJĘZYCZNE” jako inwestycja w przyszłość dzieci	22
Iwona Trojak-Wojtczak	
Konteksty socjalizacyjne okresu dzieciństwa w biografii zawodowej jednostki. Preorientacja zawodowa dziecka w rodzinie i przedszkolu	26
Lidia Leśniewicz	
Wspomnienie o wybitnym samorządowcu, człowieku oświaty, wspaniałym nauczycielu.....	31
Joanna Jóźwiak	

Wydawca:

Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Zgierzu ul. 3 Maja 46

Adres redakcji

95-100 Zgierz, ul. 3 Maja 46

e-mail: sekretariat@crezgierz.edu.pl

tel./fax 42 716 24 72 w. 28

Zespół redakcyjny:

Anna Urbanek - redaktor wydania, szata graficzna i projekt okładki

Piotr Kowalczyk - skład i łamanie

Zasady publikacji w Biuletynie Edukacyjnym WODN w Zgierzu

Tekst należy przesłać na adres mailowy redaktora naczelnego w wersji elektronicznej (WORD). Zdjęcia należy przesłać w formacie JPG, podać ich autora/źródło oraz zgodę na ich publikację cyfrową oraz publikację. Publikacje muszą mieć charakter autorski: tekst jest autorstwa wyłącznie osób wskazanych jako jego autorzy. Niedopuszczalne jest wykorzystanie w artykule pracy innych osób bez odpowiedniego podania źródła.

O przyjęciu lub odrzuceniu materiału decyduje Zespół Redakcyjny. Redakcja zastrzega sobie prawo do wprowadzenia w tekstach przeznaczonych do publikacji zmian językowych i redakcyjnych. Publikowanie może zostać uzależnione od przyjęcia od autora zmian w tekście, w miejscach wskazanych przez osobę dokonującą korekty. Autorom publikowanych artykułów nie przysługuje wynagrodzenie za publikację. Pismo wydawane jest w wersji papierowej i elektronicznej na stronie WODN w Zgierzu.

Pismo w wersji papierowej rozprowadzane jest bezpłatnie wśród nauczycieli i pracowników oświaty.

W wydaniu wykorzystano zdjęcia ze stron pixbay.

ZAMIAST WSTĘPU...

Wrześniowy numer „Biuletynu” w całości dedykujemy pedagogice przedszkolnej i wczesnoszkolnej, kładąc szczególny nacisk na myślenie innowacyjne, które można zastosować z powodzeniem w nauczaniu dzieci. Innowacje dają nauczycielom narzędzia i strategie, które lepiej pozwalają wspierać rozwój każdego dziecka, jednocześnie kształcąc je w duchu kreatywności, samodzielności i otwartości. Wdrażanie innowacyjności to niezwykle istotny krok w przygotowywaniu najmłodszych do życia w zmieniającym się świecie.

Innowacje pedagogiczne wprowadzają metody nauczania, które angażują dzieci, sprawiając, że nauka staje się przyjemnością. Zabawy, gry, eksperymenty i działania praktyczne służą do bardziej efektywnego przekazywania wiedzy i umiejętności. Projekty, o których piszemy, nie koncentrują się jedynie na nauce matematyki czy czytania, ale rozwijają równocześnie kompetencje miękkie, takie jak empatia, komunikacja, umiejętność rozwiązywania konfliktów oraz współpraca z innymi dziećmi.

Niewątpliwą zaletą tej publikacji jest fakt, że autorami zamieszczonych tekstów są „praktycy”, czyli nauczyciele, którzy realizowali opisane projekty i chętnie dzielą się swoim doświadczeniem. Udało nam się stworzyć niedużą, co prawda, ale niezwykle inspirującą kolekcję nauczycielskich dobrych praktyk. Chcemy w ten sposób dołożyć swoją cegiełkę do popularyzowania innowacyjności w edukacji oraz pragniemy docenić pomysłowość, inwencję, kreatywność nauczycieli, którzy wciąż chcą się rozwijać.

We wrześniowym „Biuletynie” żegnamy i wspominamy **Jacka Brzezińskiego** – wieloletniego Naczelnika Wydziału Oświaty, Kultury, Sportu i Turystyki Starostwa Powiatowego w Zgierzu, którego śmierć w czerwcu wszystkich zaskoczyła i bardzo zasmuciła. Autorką wzruszającego wspomnienia jest Joanna Józwiak – nauczycielka, koleżanka z pracy oraz przyjaciółka pana Jacka.

Zapraszamy do lektury!

Anna Urbanek

wicedyrektor Centrum Rozwoju Edukacji Województwa Łódzkiego w Zgierzu

Małgorzata Komorowska

oligofrenopedałóg SOSW im. K. Makuszyńskiego w Zgierzu, nauczyciel konsultant WODN w Zgierzu

Innowacja pedagogiczna – co to właściwie znaczy?

*W szkole nie chodzi o mnie, ani o wiedzę, którą przekazuję.
W szkole chodzi o uczniów. (...) Piękno naszego zawodu polega
na tym, że nigdy nie wiadomo, jaki plon wyda ziarno, które siejemy.
Siejcie więc tak, jakby każde ziarenko miało paść na żyzny grunt.*
Pernille Ripp

Innowacja - ale jaka?

Jak zatem spowodować, aby żyzny grunt wspomniany w powyższym cytacie Pernille Ripp, stał się elementem placówek, w których nauczane i wychowywane są nasze dzieci?

Jak uatrakcyjnić sposoby przekazywania im wiedzy i umiejętności?

Jak wykorzystać własny potencjał i przekształcać go w wartościowe zasoby każdego przedszkola i każdej szkoły?

Odpowiedzią na te pytania może być wprowadzanie nowatorskich rozwiązań w polskich szkołach. To działanie jest elementem

niezbędnym w rozwijaniu nowoczesnego nauczania ukierunkowanego na poprawę jakości pracy. Polska szkoła potrzebuje innowacji – nauczycieli z pasją, partnerów w relacjach, mentorów zachęcających i wspomagających uczniów w rozwoju, autentycznych autorytetów, którzy czują, że mogą być prekursorami zmian¹. Przy każdej okazji warto zatem podkreślać, iż działalność innowacyjna jest integralnym elementem funkcjonowania przedszkola oraz szkoły. Oznacza to, że dyrektor powinien zachęcać do niej nauczycieli i wspierać ich w realizowaniu innowacji pedagogicznych.

W języku potocznym słowo innowacja może kojarzyć się z wieloma terminami bliskoznacznymi, takimi jak nowatorstwo, usprawnianie, twórczość, modernizacja, rozwiązanie niekonwencjonalne. Jednak w ujęciu prakseologicznym są to zmiany celowo wprowadzane przez człowieka, polegające na zastąpieniu dotychczasowych stanów rzeczy innymi, ocenianymi dodatnio w świetle określonych kryteriów i składających się na postęp². Pedagogiczne ujęcie definicji innowacji to szczególnie przypadek działania, który charakteryzują następujące wyróżniki i warunki:

- wprowadzenie do praktyki czegoś nowego, postrzeganego jako pozytyw, jako element lub całość służąca dobru dzieci i młodzieży, ponadto nowość ta jest pod jakimś względem lepsza od dotychczasowych rozwiązań;
- spowodowanie zmiany o charakterze osobo twórczym, czyli dotycząca bezpośrednio zmian osobowości, przemiany grupy lub modyfikacji środowiska wychowawczego;
- nadanie wprowadzonej zmianie znaczenia wartości kulturowej, czyli takie jej

sproceduralizowanie i zobiektywizowanie, które zapewni możliwość upowszechniania w danych warunkach czasowych i przestrzennych;

- przyjęcie i akceptacja proponowanej nowości powinna doprowadzić w końcowym efekcie do jej uznania przez wszystkie podmioty i osoby wdrażające innowację;
- uzasadnienie celowości i potrzeby dokonywania zmiany powinno opierać się na uprzednio zweryfikowanych teoriach i badaniach³.

Prawo oświatowe nie określa, czy i jakie procedury wewnętrzne należy przyjąć, aby prowadzić działalność innowacyjną. Szkoła i przedszkole może w aktach wewnętrznych, w szczególności w statucie, przewidzieć zasady prowadzenia działalności innowacyjnej. Prowadzenie działalności innowacyjnej ma na celu poprawę jakości pracy przedszkola czy szkoły. Nauczyciel decydujący się na wprowadzenie innowacji w swojej placówce musi dostosować plan edukacji do potrzeb uczniów i warunków szkolnych, aby wprowadzane narzędzie lub rozwiązanie stanowiło faktyczne uzupełnienie lub udoskonalenie oferty dydaktycznej lub wychowawczej.

Przywołana wcześniej definicja innowacji pedagogicznej wskazuje na trzy rodzaje innowacji. Wyróżnia się innowacje programowe, organizacyjne i metodyczne.

Innowacja programowa dotyczy zmian w realizowanych programach nauczania, ale może również oznaczać niezrealizowanie podstawy programowej. Przykładem są tutaj m.in. rozszerzenia programu nauczania o treści nieuwzględnione w podstawie programowej, stworzenie bloków edukacyjnych dla realizacji treści z podstawy programowej danego przedmiotu.

¹ <https://www.nowaera.pl/angielski/blog/innowacja-pedagogiczna-w-szkole>

² A.J. Sowiński, *Pedagogiczny sens innowacji w wychowaniu*, [w:] *Edukacja alternatywna. Nowe teorie, modele badań i reformy*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2000

³ A.J. Sowiński, *Pedagogiczny sens innowacji w wychowaniu*, [w:] *Edukacja alternatywna. Nowe teorie, modele badań i reformy*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2000

Innowacja organizacyjna odnosi się do organizacji procesu nauczania. Dotyczy na przykład tworzenia bloków, dla których w ramach jednego programu nauczania realizuje się podstawy programowe kilku przedmiotów, albo realizowanie podstawy programowej metodą projektów.

Innowacja metodyczna dotyczy zmian w procesie nauczania. Odnosi się przykładowo do wykorzystywania nowatorskich pomocy dydaktycznych, wprowadzania nowych form sprawdzania wiedzy dzieci i młodzieży.

W praktyce realizowane innowacje najczęściej mają charakter mieszany. Przykładowo, wprowadzając zmiany w organizacji procesu nauczania i uczenia się, wprowadza się także innowacyjne zasady oceniania. Istotne jest, aby rozumieć, że innowację powinna cechować kreatywność. Musi ona dotyczyć czegoś nowego w odniesieniu do podejmowanych działań, oferty edukacyjnej bądź dydaktyczno-wychowawczej⁴.

W procesie wdrażania informacji ważne jest, że od 1 września 2017 r. nie obowiązują już przepisy określające formalne warunki rozpoczęcia działalności innowacyjnej. Oznacza to, że szkoły same decydują, jakie innowacje zostaną wdrożone, jak ma przebiegać ich realizacja i ewaluacja. Brak wytycznych może jednak zakłócić proces wdrażania oraz realizowania innowacji, dlatego warto opracować procedurę wprowadzania innowacji. Nie jest to dokument obowiązkowy. Jego stosowanie będzie jednak ułatwieniem, szczególnie dla nauczycieli pierwszy raz wprowadzających nowatorskie rozwiązania.

Wskazówką będzie tu zaprezentowanie elementów, jakie powinna zawierać innowacja. Będą to: tytuł innowacji, autor bądź autorzy, rodzaj innowacji, czas realizacji, informacja, kogo

dotyczy innowacja oraz na czym polega jej nowatorski charakter, cel do osiągnięcia, spodziewane efekty i przewidywane osiągnięcia. Kolejną składową innowacji powinien być przebieg jej realizacji, czyli harmonogram lub plan, następnie wskazane zasoby (środki dydaktyczne, współpraca z nauczycielami) oraz sposoby ewaluacji. Proponowana struktura opisu innowacji na pewno ułatwi pracę nauczycielom, którzy planują wprowadzenie nowatorskich rozwiązań. Będzie również dużym wsparciem dla dyrektora, który decyduje o tym, czy dana innowacja zostanie wprowadzona czy też nie. Warto bowiem podkreślić, że nie każda zgłoszona innowacja musi zostać wdrożona. Dyrektor ocenia, czy zgłoszona propozycja ma charakter nowatorski, czy faktycznie odpowiada na potrzeby szkoły i czy jej wprowadzenie pozwoli na podniesienie jakości jej pracy. Konieczne jest także przeanalizowanie planu realizacji i ustalenie, czy jest on realny, a także czy dyrektor jest w stanie zapewnić potrzebne środki do realizacji. Powyższe oznacza, że zasady i warunki wprowadzania innowacji pedagogicznych określa dyrektor. On też podejmuje decyzje o tym, czy dana innowacja spełnia wymagania i czy można rozpocząć jej realizację.

Innowacyjność to kompetencja, która wydaje się być obecnie najbardziej pożądaną u współczesnego człowieka. Powodem takiego stanu są zarówno wszystkie zmiany zachodzące w otaczającym nas świecie, jak i zachwyt nad nowoczesnością oraz życie w podwyższonej gotowości adaptacyjnej. W takim świecie żyjemy. Zachęcam zatem do twórczej pracy i poszukiwania najlepszych innowacji. Podobno najlepsza innowacja, to taka, której jeszcze nie stworzono... Powodzenia!

⁴ <https://epedagogika.pl/top-tematy/innowacja-pedagogiczna-czym-jest-i-jak-ja-napisac-5735.html>

Katarzyna Złotocha-Michalak*nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej w Szkole Podstawowej nr 3 w Zgierzu*

Ciekawe innowacje pedagogiczne w praktyce

Chociaż nauczycielem jestem już kilkanaście lat, innowacje pedagogiczne realizuję dopiero od niedawna. Inspiracją do rozpoczęcia tych działań było pytanie zadane przez jednego z członków komisji podczas postępowania egzaminacyjnego na stopień nauczyciela mianowanego. Był on ciekawy, dlaczego realizując tyle nowatorskich, zaplanowanych działań nie zdecydowałam się nadać im formy innowacji pedagogicznej. Wówczas sama zadałam sobie to pytanie i uświadomiłam sobie, że przed wdrożeniem takiej formy hamują mnie kryteria formalne. Postanowiłam więc zrealizować innowację, której autorem był inny pedagog, chętnie dzielący się swoimi doświadczeniami i zachęcający do wdrażania, wypracowanych przez siebie, nowatorskich działań w placówkach szkolnych w całej Polsce. Obecnie w grupach na portalach społecznościowych, stronach internetowych i blogach prowadzonych przez nauczycieli, można znaleźć wiele takich propozycji. Oczywiście, dokonując wyboru innowacji pedagogicznej, jaką chciałabym wprowadzić w pracy z moimi uczniami, kierowałam się potrzebami grupy, z którą pracuję. Istotne było dla mnie wówczas podniesienie kompetencji czytelniczych moich wychowanków (np. umiejętności czytania ze zrozumieniem) oraz rozwijanie zamiłowania do czytelnictwa. Idealną odpowiedzią na te potrzeby był międzynarodowy projekt edukacyjny wspierający rozwój czytelnictwa w klasach I-III „Czytam z klasą, lekturki spod chmurki”. Wszelkie informacje dotyczące tego projektu dostępne są na stronie

internetowej, prowadzonej przez jego autorkę Honoratę Szanecką pod adresem: www.niezbudniknauczyciela.com. Ogromnym wsparciem w jego realizacji są również grupy “Czytam z klasą” prowadzone na portalu społecznościowym fb. Na stronach tych dostępne są wszystkie dokumenty oraz materiały niezbędne do wprowadzenia projektu (regulamin, plakaty i banery, lekturniki dla nauczyciela i ucznia itd.) oraz innowacji np. opis innowacji, zgłoszenie innowacji. W momencie wprowadzania pierwszej innowacji było to dla mnie bardzo dużym wsparciem, a obecnie inspiracją. Do tej pory odbyły się cztery edycje projektu, które poświęcone zostały różnej tematyce i ukierunkowano je na różne priorytety. Były to:

- “Czytam z klasą lekturki spod chmurki” - edycja I,
- “Czytam z klasą lekturki spod chmurki”- edycja II ekologiczna,
- “ Czytam z klasą lekturki spod chmurki. Poznajemy zawody” – edycja III,
- “Czytam z klasą lekturki spod chmurki. Podróżowanie przez czytanie” – edycja IV.

Obecnie dostępna jest już propozycja piątej edycji projektu pod hasłem “Na tropach dobroczynności”, której realizację można rozpocząć 1 października. Warto zaznaczyć, że kolejne edycje powiązane są z kierunkami polityki oświatowej państwa, które stanowią jedną z podstaw planowania pracy, np. edycja III - związana z poznawaniem zawodów doskonale wpisywała się w priorytet: “Wdrażanie

Zintegrowanej Strategii Umiejętności – rozwój umiejętności zawodowych w edukacji formalnej i pozaformalnej”, natomiast w projekcie edycji IV realizowano m.in. “działania na rzecz szerszego udostępnienia kanonu i założeń edukacji klasycznej oraz sięgania do dziedzictwa cywilizacyjnego Europy”. W ciągu kolejnych lat podejmowałam ze swoimi uczniami działania projektowe związane z III i IV edycją. Przystąpienie do udziału w każdej edycji projektu wiąże się z wypełnieniem formularza zgłoszeniowego oraz uzyskaniem zgód od rodziców, dotyczących przetwarzania danych osobowych i wykorzystania wizerunku dziecka (oczywiście w przypadku braku takiej zgody dokumentację np. fotograficzną należy prowadzić tak, aby dane osobowe i wizerunek dziecka nie były widoczne).

“Lekturki spod chmurki” mogą być realizowane wyłącznie jako projekt lub jako innowacja (przy spełnieniu dodatkowych kryteriów formalnych). Pierwszym działaniem, jakie podejmowałam ze swoimi uczniami, było stworzenie klasowej chmurki oraz przygotowanie miejsca, w którym wspólnie czytaliśmy niektóre lektury bądź realizowaliśmy wybrane zadania. Chmurka była symbolem naszych działań, ale również miejscem, gdzie uczniowie prezentowali swoje wytwory. W ramach każdej edycji moje działania przebiegały w trzech modułach, przewidzianych do zrealizowania w terminie od października do maja. W edycji IV były to następujące moduły: “Podróże po Polsce”, “Podróże po Europie”, “Podróże po świecie”. W każdym z modułów wybieraliśmy jedną z zaproponowanych lektur, do której wykonywaliśmy zadania. Warto jednak zaznaczyć, że autorka projektu daje nam możliwość wyboru do danego modułu własnej lektury, która jest zgodna z podejmowaną

tematyką. Niektóre pozycje książkowe czytane były samodzielnie przez dzieci, niektóre (co również przewiduje projekt) odczytywane były przez nauczyciela bądź uczniów - często na dywanie, “pod czujnym okiem chmurki”. W ramach każdego modułu realizowaliśmy 4 spośród listy podanych zadań - jedno obowiązkowe i trzy dowolne. Stanowiło to według mnie ogromną wartość innowacji, ponieważ z jednej strony miałam do dyspozycji atrakcyjne zadania projektowe, niestandardowe sposoby pracy z lekturą, z drugiej zaś mogłam dokonywać wyboru, zgodnie z potrzebami i zdolnościami mojego zespołu klasowego.

Największą zaś wartością “Lekturk spod chmurki” są niezwykle, niesztampowe sposoby pracy z lekturą, które umożliwiły mi osiągnięcie celu, jakim było rozwijanie miłości do czytelnictwa u wielu uczniów. Trudno byłoby opisać je wszystkie, dlatego podam kilka najciekawszych, moim zdaniem, działań które podejmowałam z uczniami.

W III edycji poznawali oni różne zawody, przygotowując tzw. “lekturę na wieszaku” oraz “lekturę w pudełku”. “Lektura w pudełku” polega na tym, że uczniowie umieszczają w pudełkach przedmioty, które kojarzą im się z jej treścią. Odnosząc się do książki “Doktor Dolittle i jego zwierzęta”, uczniowie przygotowali pudełka, do których włożyli m.in. ulepione z plasteliny lub zbudowane z lego figurki zwierząt, stetoskop, zbudowany z patyczków statek, afrykańskie maski.

W IV edycji projektu uczniowie poznawali różne miasta w Polsce oraz kraje w Europie i na świecie (zglębiali wiedzę o ich położeniu, kulturze, tradycjach, przyrodzie), wykonując grę planszową, związaną z treścią lektury.

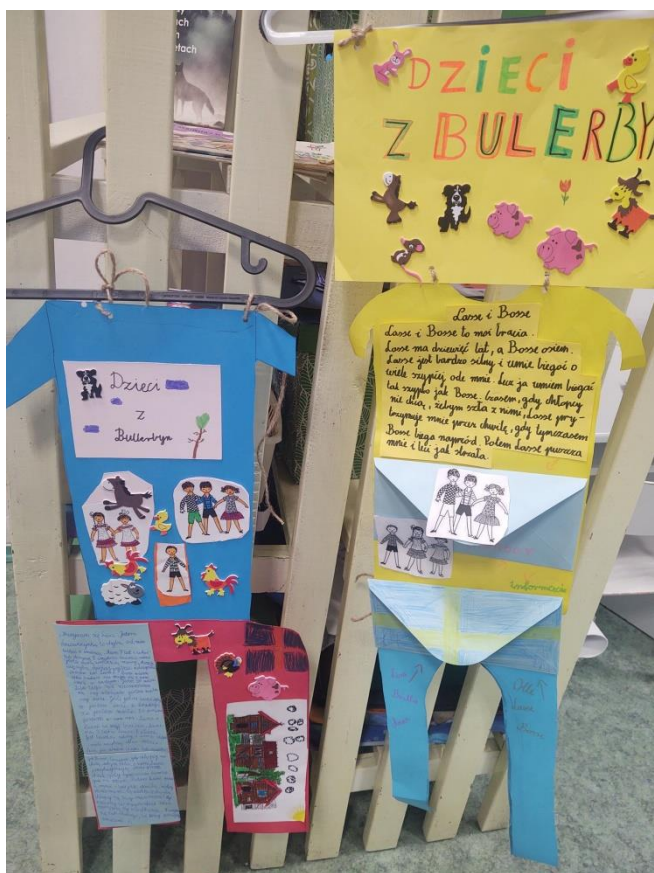

Akcja bookcrossingowa „Książki w podróż”

Dzieci przy mojej pomocy zorganizowały również, akcję bookcrossingową "Książki w podróż". Na szkolnym korytarzu przygotowały miejsce do przechowywania książek, z których mogła korzystać cała społeczność uczniowska klas I-III. Uczniowie musieli wykonać wiele działań, aby zorganizować taką wymianę: pozyskać książki ze zbiorów swoich oraz kolegów; przygotować wklejki, informujące o tym, że dana książka jest elementem akcji; ułożyć zbiory; przygotować

baner informujący o akcji oraz przez cały rok czuwać nad porządkiem w bibliotece. Kącik bookcrossingowy funkcjonuje w szkole do dziś i stał się jedną z propozycji spędzania przerwy.

Innym sposobem pracy z lekturą (w tym przypadku była to książka Łukasza Wierzbickiego "Dziadek i niedźwiadek") było wspólne przygotowanie teatryku kamishibai. W tym teatryku wykorzystujemy drewnianą skrzynkę, która nawiązuje do parawanów, używanych w teatrykach marionetkowych oraz kartonowe obrazki z tekstem do czytania. Właśnie przygotowanie ich stanowiło jedno z zadań uczniów. Odnosząc się do wybranej przez klasę części lektury, dzieci przygotowały ilustracje, które krok po kroku przedstawiały jej treść oraz przygotowały tekst do każdej z nich. Było to dla uczniów klasy I nie lada wyzwaniem. Wymagało podziału tekstu na sceny i ich rozdzielania pomiędzy uczniów; zrozumienia wydarzenia i adekwatnego do niego rysunku oraz zredagowania tekstu i poprawnego jego zapisania. Oczywiście w tych zadaniach, z uwagi na wiek dzieci, stanowiłam istotne wsparcie. Dla moich podopiecznych najbardziej radosnym momentem tego działania było jednak samo przedstawienie, które zostało zarejestrowane i rozesłane rodzicom. Praca z lekturą w ramach III i IV edycji stała się przyczynkiem do wielu innych kreatywnych i rozwijających akcji czytelniczych.

Czytam z klasą lekturki spod chmurki

Ciekawa była również propozycja ewaluacji przedstawiona w „Lekturkach spod chmurki”. Do narzędzi ewaluacyjnych, które stosowałam należała karta samooceny, przygotowana przez autorkę projektu. Kartę wypełniało dziecko po każdym module, a także na koniec projektu. Dodatkowym elementem była ankieta dla rodziców. Uważam, że narzędzia te pozwoliły na ocenę stopnia realizacji celów innowacji oraz wyciągnięcie wniosków. Ogromną wartością tej innowacji stanowią nie tylko niesztaampowe sposoby pracy z lekturą, które angażują uczniów, ale również możliwość współpracy z nauczycielami na terenie placówek oświatowych w całym kraju oraz za granicą, wymiana doświadczeń i czerpanie inspiracji z akcji, przedstawianych na stronie projektu (na portalu fb).

Kolejną innowacją, którą realizowałam ze swoimi uczniami jest międzynarodowy projekt plastyczny „Kreatywne prace plastyczne”, którego

autorką jest Beata Grzeszczuk-Nedza. Celem projektu było rozwijanie wrodzonych możliwości twórczych, uzdolnień i zainteresowań artystycznych dzieci w toku różnorodnych działań plastycznych. A przy tym w równej mierze wspieranie zdrowia psychicznego dzieci poprzez profilaktykę oraz doskonalenie motoryki małej, integracji sensorycznej oraz napięcia mięśniowego. Istotne było dla mnie jednak niezwykle innowacyjne podejście w doborze materiałów, które przekładało się na rozwijanie twórczej postawy i kreatywności dzieci w codziennym życiu. „Kreatywne prace plastyczne” zakładały bowiem wykluczenie materiałów zawierających plastik oraz zminimalizowanie użycia nowych produktów. W zamian projekt promował postawy proekologiczne poprzez recykling plastyczny. W mojej opinii, warto nauczyć dzieci nie tylko korzystania z gotowych szablonów, drukarki, mas plastycznych, czy różnorodnych ozdób np. cekinów. Istotne jest uwrażliwienie dzieci na piękno przedmiotów, które są wokół nas i które można ponownie wykorzystać; a także czerpanie z bogactwa przyrody. Uczy to postawy kreatywności w codziennym życiu, kształtuje twórcze patrzenie na otaczającą nas rzeczywistość. Co więcej wykorzystywanie naturalnych materiałów znacznie lepiej spełnia funkcję terapeutyczną, np. samodzielne stworzenie masy plastycznej przekłada się na doskonalenie motoryki małej i stymuluje czucie głębokie. Również kontakt z materiałem przyrodniczym podczas zajęć plastycznych lepiej pobudza czucie powierzchowne. Wydaje mi się to istotne w związku z ilością dzieci, u których zdiagnozowano zaburzenia integracji sensorycznej. Ten projekt, podobnie jak poprzednio przeze mnie opisywany, mógł być realizowany jako innowacja pedagogiczna. Wszelkie szczegóły można odnaleźć na stronie: <https://kreatywnepraceplastyczne.blogspot.com/2023/08/regulamin-projektu-kreatywne-prace.html>. Realizacja projektu wymaga dołączenia do grupy

“Kreatywne prace plastyczne” na portalu społecznościowym fb. Innowacja zakładała realizację 9 zadań w okresie od września do maja. Propozycje zadań przedstawiane były na blogu, a wybór konkretnego działania zależał od nauczyciela i jego uczniów. Potwierdzeniem wykonania zadania było zamieszczenie pod postem wspomnianej przeze mnie grupy zdjęcia pracy plastycznej i odpowiednie jej opisanie. Innowacja zakłada nieszablonowe podejście do wyboru materiałów, ale również szukanie rzadko wykorzystywanych technik. W jej ramach uczniowie pracowali m.in. techniką “mokre w mokrym”, wykonywali zabawę plastyczną malowanie pod folią, malowanie na soli czy w mokrym kleju. Bogactwo zaproponowanych technik pozwoliło wywołać efekt zaskoczenia i zaciekawienia u dzieci, co przekładało się na zwiększenie ich motywacji i kreatywności.

Równolegle z opisanymi projektami, przeprowadzałam również innowacje, których byłam współautorką. Pierwszą z nich “Mały ekolog” napisałam z Katarzyną Budzowską (wówczas nauczycielem edukacji wczesnoszkolnej). Miała ona charakter innowacji programowo-metodycznej, a była wynikiem potrzeb uczniów i sytuacji, w której znalazła się szkoła po pandemii wirusa covid. Uznałyśmy, że po tak długim okresie izolacji, przebiegającej nierzadko w blokach, dzieciom potrzeba kontaktu z naturą, a także możliwości współpracy, realizowania wspólnych zadań i obserwowania wymiernych efektów swoich działań. Dodatkowo realizacja innowacji o charakterze przyrodniczym odpowiadała zainteresowaniom i predyspozycjom naszych uczniów. “Mały ekolog” stanowił rozszerzenie treści z zakresu edukacji przyrodniczej i społecznej, przewidywał

wykorzystanie różnorodnych metod aktywizujących. Innowacja służyła rozwojowi dzieci, bazowała na naturalnej ciekawości świata, samodzielnym odkrywaniu, dochodzeniu do wiedzy, poszukiwaniu rozwiązań w sposób twórczy. Do głównych jej celów należało: rozbudzenie potrzeby kontaktu z przyrodą; popularyzacja wiedzy z zakresu edukacji przyrodniczej, przekształcanie biernych postaw na rzecz aktywnych uczestników - inicjatorów działań na rzecz własnego zdrowia i najbliższego środowiska oraz włączenie rodziny i społeczności szkolnej do działań na rzecz ochrony środowiska naturalnego. Powyższe cele osiągałyśmy w pracy z uczniami poprzez prowadzenie raz w miesiącu zajęć warsztatowych, które dotyczyły np. przygotowania zdrowych słodczy, ekologicznych ozdób na choinkę, zabawek z recyklingu i wielu innych zadań. Najważniejszym działaniem było założenie od podstaw ogródka dydaktycznego, którego wówczas nie było w naszej szkole. Zakup skrzyń do uprawy warzyw został sfinansowany przez radę rodziców. Uczniowie samodzielnie zabejcowali drewno, przygotowali we właściwy sposób ziemię, korzystali z naturalnych nawozów. Ponadto od lutego przygotowywali rozsady, począwszy od siania, poprzez codziennie podlewanie, pikowanie aż do przesadzania roślin do ogródka. Dzieci uczyły się kolejnych zadań niezbędnych do prowadzenia warzywniaka, systematycznie dbały o rośliny oraz wykorzystywały zbiory do przygotowania posiłków. Tym samym zdobywali doświadczenie, ale również poszerzali swoją wiedzę z zakresu edukacji przyrodniczej, ponieważ równolegle poznawali tematy związane np. z warunkami niezbędnymi do życia roślin.

Innowacja” Mały ekolog”

Kolejną innowacją, napisaną wraz z nauczycielką języka angielskiego Katarzyną Guzowską, była innowacja programowo-metodyczna “Uczę się świata w języku angielskim”, obejmującą nauczanie edukacji wczesnoszkolnej z wykorzystaniem elementów języka angielskiego. Innowacja ta zakładała, iż język angielski miał być obecny na zajęciach każdego dnia, a treść edukacji językowej powinna pokrywać się z aktualnie realizowanymi treściami nauczania, skupionymi wokół kręgów tematycznych wyznaczonych przez podstawę programową. Za pomocą różnorodnych metod na zajęciach edukacji wczesnoszkolnej dzieci poznawały słownictwo i wyrażenia, związane m.in. z: przywitaniem i pożegnaniem się, nazywaniem kształtów geometrycznych, liczbami i liczeniem (dodawaniem, odejmowaniem, mnożeniem i dzieleniem), produktami spożywczymi, przyboremami plastycznymi, kierunkami świata. Istotne było skorelowanie poznawanych słów w ramach edukacji

wczesnoszkolnej i lekcji języka angielskiego. Dodatkowo nauczyciel angielskiego pełnił rolę konsultanta merytorycznego i systematycznie obserwował zajęcia edukacji wczesnoszkolnej pod kątem oczekiwanych efektów, czyli zwiększenia aktywności językowo-przedmiotowej wśród uczniów oraz przełamania bariery uczniów przed komunikacją w języku angielskim. Był to element ewaluacji. Do narzędzi stosowanych w ewaluacji prowadzonych działań należały także ankiety wypełniane przez rodziców. Poza stałą “obecnością” języka angielskiego na lekcjach szkolnych, nasze założenia obejmowały także wykorzystanie technik takich jak: techniki dramatyczne (dialogi, scenki dramatyczne, mini inscenizacje) techniki

multimedialne, Internet, programy komputerowe, DVD, tablica interaktywna, prezentacje Power Point, gry i zabawy dydaktyczne, piosenki i rymowanki. Zwieńczeniem działań realizowanych w ciągu roku szkolnego było przygotowanie przedstawienia teatralnego “The Bugs World”. Uczniowie uczyli się krótkich dialogów, ruchu scenicznego, a następnie zagrali przedstawienie, które zostało zarejestrowane przez kamerę (był to czas covidu i rodzice nie mogli obejrzeć spektaklu “na żywo”).

W artykule przedstawiłam niektóre innowacje, jakie realizowałam samodzielnie lub we współpracy z innymi nauczycielami i specjalistami. Sądzę, że każda z nich wpłynęła na rozwój moich uczniów, a także poprawiła jakość pracy w szkole oraz poszerzyła jej ofertę. Obecnie przygotowuję kolejne innowacje i traktuję je jako ogromną szansę dla rozwoju dzieci, jak i mojego samorozwoju.

Zdjęcia udostępnione przez autorkę artykułu.

Joanna Krupa*nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej w Zespole Szkół Społecznych TPZ w Zgierzu*

Techniki uczenia się i techniki uważności

Jak uczyć się skutecznie? Aby odpowiedzieć na to pytanie musimy zdać sobie sprawę, że proces uczenia się towarzyszy człowiekowi od urodzenia. Już od pierwszych dni życia, dziecko poznaje świat wielozmysłowo. Każdy dzień to nowe odkrycia i zakodowane w mózgu informacje. Przez pierwsze lata życia dziecko poprzez zabawę poznaje świat i zupełnie nie ma świadomości, że uczestniczy w procesie uczenia się. Na skutek obserwacji otoczenia, uczy się pewnych schematów zachowań, naśladując swoich bliskich zarówno w czynach jak i słowach (dlatego niezwykle ważne jest używanie poprawnego języka w rozmowach z dziećmi).

Zapamiętywanie i uczenie się nie zawsze jest łatwe, zwłaszcza w sytuacjach, gdy chodzi o tematy, które nie leżą w zakresie naszych zainteresowań. A właśnie podczas edukacji szkolnej wciąż musimy stawiać czoło coraz bardziej zróżnicowanym wyzwaniom związanym z procesem uczenia się. To właśnie szkoła powinna przygotować ucznia do uczenia się przez całe życie, gdyż umiejętność ta zwiększa kapitał, który uczeń powinien wynieść ze szkoły.

Innowacja pedagogiczna „Techniki uczenia się” przeprowadzona w roku szkolnym 2021/2022 ukierunkowana była na podejmowanie działań służących podnoszeniu skuteczności kształcenia i zapoznanie dzieci ze znanymi technikami uczenia się. Miała za zadanie pobudzać do kreatywnego myślenia, angażować stymulację obydwu półkul mózgowych - poprzez zabawy dostosowane do wieku. Usprawniać

wszechstronny rozwój ucznia, w tym umiejętności czytania, koncentracji na zadaniu, czy tworzeniu czytelnych notatek. Proces uczenia się miał być dla ucznia przyjemnością oraz motywacją do samokształcenia się. Innowacją zostały objęte dzieci z klas III w I Społecznej Szkole Podstawowej Towarzystwa Przyjaciół Zgierza.

Pomysł na wprowadzenie tej innowacji narodził się na bazie moich własnych doświadczeń, kiedy jeszcze jako uczennica sama stawiałam przed dylematem przyswojenia sobie trudnych, często nieciekawych dla mnie treści. Zwykle dostawałam instrukcję co do partii materiału przeznaczonej do przyswojenia, jednak nigdy w mojej karierze szkolnej nikt nie poinstruował mnie w jaki sposób się uczyć. Kiedy sama zostałam nauczycielką zauważyłam, że moi uczniowie borykają się z podobnymi problemami. Zwykle byli poinformowani o zakresie materiału do przyswojenia, ale nikt nie wyjaśniał im, jak to zrobić, aby było szybciej, trwalej i przyjemniej. Wtedy narodził się pomysł, żeby zgłębić wiedzę dotyczącą technik uczenia się i przedstawić ją uczniom, jednocześnie dając im narzędzie, które sprawi, że proces uczenia stanie się mniej uciążliwy, a może nawet często rozbudzi zainteresowania i pasję u dzieci.

W dobie dynamicznych przemian cywilizacyjnych i natłoku informacji, tradycyjne metody uczenia się są niewystarczające. Wymagają od ucznia ogromnego wysiłku intelektualnego, pochłaniają dużo czasu i nie zawsze przynoszą zadowalające rezultaty. Może

to powodować niechęć do nauki i procesu kształcenia. Chcąc nadążać za zmianami, a przy tym osiągać sukcesy w nauce, należy sięgać po metody niekonwencjonalne, wykorzystujące szerokie możliwości umysłowe człowieka. Umożliwiają to nowoczesne metody uczenia się określane w literaturze mianem uczenia przyspieszonego, szybkiego uczenia lub super uczenia. Metody te mogą sprawić, że nauka stanie się przyjemniejsza i łatwiejsza⁵.

W trakcie prowadzonych przeze mnie zajęć stosowane były różnorodne metody, dobrane tak, aby kształtowały spostrzegawczość, pobudzały wyobraźnię, zmuszały do myślenia, uczyły ucznia poprawnego pod względem logicznym wnioskowania. Szczególny nacisk był położony na metody praktyczne (ćwiczenia) oraz metody i techniki aktywizujące. Uczniowie pracowali indywidualnie lub w grupach, w czasie zajęć w sali szkolnej stosowana była też praca zbiorowa.

Zajęcia odbywały się raz w tygodniu i były prowadzone dla dwóch klas trzecich. Uczniowie podczas zajęć innowacyjnych mieli okazję się zintegrować i lepiej poznać. Poznali również swoje style i preferencje w uczeniu się, rozwiązując specjalne ankiety. Zapoznali się z technikami efektywnego nauczania poprzez ćwiczenia i pracę w grupach. Podczas zajęć innowacyjnych omawiane były techniki poprawiające zdolność koncentracji uwagi, uczniowie zastanawiali się, co przeszkadza im się skupić i jak sobie z tym problemem radzić. Zajęcia były dla uczniów atrakcyjne, ponieważ często prowadzone były w postaci zabaw doskonalących m.in. koncentrację uwagi.

Uważność

Na wszystkich zajęciach wprowadzane były także techniki oddechowe i elementy mindfulness. Techniki uważności (mindfulness) mają za zadanie przeniesienie naszej uwagi na „tu i teraz”. Dzięki skupieniu się na chwili obecnej wyłączamy myślenie o przyszłości czy przeszłości. Umysł staje się spokojny a emocje wyciszone. Na początku naszych wspólnych zajęć uczniowie nie do końca rozumieli, co mają robić i trudno było im się skupić tylko na oddechu. Dzieci zostały poinformowane, że nikt ich nie ocenia, nie porównuje do innych i że każdy może robić ćwiczenia we własnym rytmie i tempie. Z czasem uczniowie radzili sobie coraz lepiej a nawet dopominali się o ćwiczenia uważności, bo dawały im one chwilę wytchnienia od dnia pełnego wyzwań. Uczniowie mogli się odprężyć, nabrać sił i dystansu do dalszych działań.

W przypadku dzieci z klas I-III należy pamiętać, że ćwiczenia oddechowe nie mogą trwać zbyt długo i powinny być przeplatane zabawami rozwijającymi np. skupienie uwagi. Jedną z nich jest zabawa w detektywa. Chętny uczeń siada w środku kręgu z zawiązanymi

⁵ Danuta Maria Biegańska, Innowacja pedagogiczna "Uczymy się uczyć"
<https://www.edukacja.edux.pl/p-31048-innowacja-pedagogiczna-uczmy-sie-uczyc.php>

oczami, jego zadaniem jest rozpoznanie, z której strony skrada się inny uczestnik zabawy. Ćwiczenie to wymaga od niego skupienia zmysłu słuchu. Pozostali uczestnicy mają za zadanie zachować absolutną ciszę, a skradający musi skupić się na swoich ruchach tak, by wykonać je niemal bezszelestnie.

Praktyka mindfulness polepsza pamięć, usprawnia myślenie i poprawia koncentrację. Pomaga opanować lęk, stres i depresję, dlatego też w mojej innowacji pojawiły się te techniki. Wydają się one wręcz niezbędne w procesie uczenia i zapamiętywania.

Medytacja

Kolejnym problemem, który wydawał się kluczowy dla uczniów, był plan dnia i tygodnia. Uczniowie często nie potrafili dobrze zarządzać swoim czasem, co powodowało frustrację, stres i zmęczenie. Wykonywaliśmy szereg ćwiczeń pokazujących jak zaplanować dzień, aby znaleźć się czas na odpoczynek i obowiązki. Tworzyliśmy własne plany dnia, a uczniowie sami dochodzili do wniosku, które czynności są ważniejsze a które

można odłożyć na później⁶. Poruszaliśmy też tematy związane ze znaczeniem snu dla rozwijającego się organizmu oraz omówiliśmy konsekwencji, jakie wywołuje zbyt mała ilość snu. W procesie zapamiętywania niezbędne są też odpowiednie warunki do nauki oraz komfort psychiczny. Mówiąc o komforcie psychicznym należy zwrócić uwagę na fakt, że silny stres, zdenerwowanie czy gniew nie sprzyjają zapamiętywaniu i uczeniu się. Spokój i cisza sprawiają, że nasz umysł otwiera się na wiedzę i szybciej ją chłonie. Ważnym elementem w nauce jest też pozbycie się tzw. dystraktorów, czyli czynników rozpraszających naszą uwagę. Dystraktorami może być komputer, telefon a nawet nasi bliscy często wchodzący do pokoju w którym się uczymy⁷.

Efektywne nauczanie to współpraca obu półkul mózgowych, dlatego też wprowadziłam niektóre techniki Paula Dennisona, mające na celu poprawę koncentracji i skupienia uwagi. Należą do nich ćwiczenia ruchowe m.in. ruchy naprzemienne, punkty myślenia, leniwe ósemki i wiele innych. Paul Dennison zwraca szczególną uwagę na nawodnienie organizmu, czyli systematyczne picie wody zwłaszcza przed wykonywanymi ćwiczeniami⁸.

Zapamiętywanie nie ma racji bytu bez sporządzania notatek, gdyż mózg nie zapamięta długotrwale wszystkich informacji, zwłaszcza rozmieszczonych w czasie. W związku z tym niezwykle ważną rolę pełnią dobrze i czytelnie wykonane notatki. Uczniowie zostali zapoznani z różnymi sposobami tworzenia notatek np. notatka Cornella, mapy myśli, kodowanie kolorami, czy przy użyciu obrazków.

⁶ Marek Grębski, *Jak się uczyć?*, WSiP s. 19-21

⁷ Marek Grębski, *Jak się uczyć?*, WSiP s. 24-26

⁸ Agnieszka Jastrzębska, *Metoda Paula Dennisona - kinezylogia edukacyjna, gimnastyka mózgu*
<https://www.profesor.pl/publikacja,10293,Artykuly,Metoda-Paula-Dennisona-kinezylogia-edukacyjna-gimnastyka-mozgu>

Jak wiemy, czytanie ze zrozumieniem jest umiejętnością, która często sprawia uczniom ogromne problemy. Warto więc zastanowić się, jak wspomóc podopiecznych, aby umiejętność ta nie sprawiała tylu trudności. Podczas prowadzonych zajęć wprowadziłam ćwiczenia poprawiające efektywność szybkiego czytania. Polegały one m.in. na tym, by wyeliminować resztki artykulacyjne czy regresje. Resztki artykulacyjne to nawyk pozostały po nauce głośnego czytania w pierwszej klasie szkoły podstawowej. Polega on na poruszaniu lekko ustami podczas czytania albo na szeptaniu. Taki nawyk powoduje znaczne spowolnienie czytania, gdyż procesy wzrokowe i myślowe są szybsze od mówienia. Natomiast regresja polega na zatrzymywaniu się i cofaniu do przeczytanych przed chwilą zdań. Po wyeliminowaniu tych nawyków proces czytania znacznie przyspiesza.

Ćwiczenie uważność (zdjęcie własne autorki)

Uczniowie chętnie uczestniczyli w zajęciach i wykonywali większość ćwiczeń. Często dobrze się przy tym bawiąc.

Podsumowując efekty wdrożonej innowacji, mogę stwierdzić na podstawie ankiety przeprowadzonej wśród uczniów, że większość uczestników poznała swoje preferencje uczenia się. Potrafią dzięki zajęciom lepiej skupić się na nauce i zorganizować swoje miejsce pracy. Aż 100% ankietowanych stwierdziło, że potrafi wskazać te czynności i prace domowe, które są najważniejsze, a następnie te czynności wykonują w pierwszej kolejności, a dopiero potem przystępują do wykonywania zadań mniej ważnych. Wielu uczniów korzysta podczas nauki z map myśli. Natomiast poznane techniki oddechowe pomagają dzieciom przezwyciężyć stres. Wdrożenie innowacji spowodowało, że uczniowie potrafią zastosować poznane metody i techniki pamięciowe, potrafią lepiej przyswoić, trwale zapamiętać i wykorzystać zdobytą wiedzę, samodzielnie uczą się w domu, zwiększyli tempo czytania, tworzą przydatne notatki i mapy myśli, właściwie organizują własną pracę.

Bibliografia:

1. Eline Snel, *Uważność i spokój żabki*, Wydawnictwo CoJaNaTo?, Warszawa 2016
2. Marek Grębski. *Jak się uczyć?*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2008
3. Certyfikat ukończenia *Mindfulness Based Living Course*
4. Kurs *Uważność z klasą*, Fundacja Edu Mind
5. P. Dennison, *Kinezylogia Edukacyjna*, Polskie Stowarzyszenie Kinezylogów, 1998

Eliza Olejniczak*nauczyciel wychowania przedszkolnego w Przedszkolu nr 16 im. K. Makuszyńskiego w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Zgierzu*

Podstawy kodowania, wstęp do nauki gry w szachy – innowacja pedagogiczna

Programowanie i kodowanie jest uznawane za cyfrowy, informatyczny język przyszłości, aby dzieci mogły odnaleźć się w nowoczesnej rzeczywistości powinny być z nim osvajane od najmłodszych lat. Ministerstwo Edukacji i Nauki, w rozporządzeniu dotyczącym podstawy programowej, oświadcza między innymi, że „szkoła ma stwarzać uczniom warunki do nabywania wiedzy i umiejętności potrzebnych do rozwiązywania problemów z wykorzystaniem metod i technik wywodzących się z informatyki, w tym programowania”⁹. A następnie rozwija tę myśl, mówiąc, że „przygotowując uczniów do myślenia abstrakcyjnego w przyszłości i rozwiązywania problemów, w tym programowania, nauczyciel wykorzystuje treści wszystkich edukacji”¹⁰.

W artykule M. Wronieckiej pt. „Programowanie – kodowanie - przedszkole”, możemy przeczytać, że w świecie informatyki bardzo często wymiennie używa się słów programowanie i kodowanie¹¹. Wyraz "kodowanie" odnosi się

najczęściej do czynności pisania kodu i jest to jeden z wielu elementów złożonego procesu programowania. Natomiast „programowanie” to zakodowanie określonych zadań oraz opracowanie tego, w jaki sposób mają następować po sobie określone związki przyczynowo-skutkowe. Programowanie/kodowanie można opisać jako kolejność poleceń, które należy wykonać, aby osiągnąć wyznaczony cel¹². Jedną z gier zawierających w sobie elementy kodowania jest gra w szachy, ponieważ każda bierka szachowa ma podpiętą procedurę ruchu.

Dzieci poznają szachownicę, (zdjęcie autorki)

⁹ „Podstawa programowa kształcenia ogólnego – z komentarzem. Szkoła Podstawowa. Edukacja dla bezpieczeństwa”. Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ośrodek Rozwoju Edukacji <https://www.ore.edu.pl/wp-content/uploads/2018/03/podsta1.pdf> [dostęp: 13.07.2023 r.]

¹⁰ „Podstawa programowa kształcenia ogólnego – z komentarzem. Szkoła Podstawowa. Informatyka”. Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ośrodek Rozwoju Edukacji. <https://www.ore.edu.pl/wp-content/uploads/2017/05/informatyka.-pp-z-komentarzem.-szkola-podstawowa-1.pdf> [dostęp: 13.07.2023 r.]

¹¹ „Programowanie- kodowanie- przedszkole” Renata Woroniecka, Podlaska Platforma Edukacyjna 2023. [dostęp: 13.07.2023 r.]

¹² Tamże.

Ministerstwo Edukacji i Nauki objęło patronatem projekt Polskiego Związku Szachowego „Edukacja przez Szachy w szkole”, adresowany do wszystkich szkół podstawowych, natomiast w 2012 r. Parlament Europejski przyjął tekst deklaracji wzywającej wszystkie kraje członkowskie do wprowadzenia nauczania szachów w placówkach oświatowych. W programie „Szachy w szkole” (0050/2011) czytamy między innymi, że „szachy są grą dostępną dla dzieci z każdej grupy społecznej, mogą przyczyniać się do osiągnięcia spójności społecznej i realizacji celów politycznych takich jak integracja społeczna, zwalczanie dyskryminacji, zmniejszenie wskaźnika przestępczości czy nawet walka z różnymi rodzajami uzależnień (...), bez względu na wiek dziecka szachy mogą poprawić jego koncentrację, zwiększyć cierpliwość i wytrwałość, a także rozwinąć zmysł twórczy, intuicję, pamięć oraz umiejętności analitycznego myślenia i podejmowania decyzji; mając na uwadze, że gra w szachy uczy też determinacji, motywacji i sportowego zachowania...”¹³.

Innowacja „Podstawy kodowania, wstęp do nauki gry w szachy” ma charakter programowo-metodyczny. oczywiście powstała w odpowiedzi na aktualne potrzeby dzieci oraz wymogi edukacyjne zawarte w podstawie programowej i podstawowych kierunkach realizacji polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2022/2023 opracowanych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Została

wprowadzona w Przedszkolu nr 16 w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Zgierzu. Treści zajęć dostosowano do możliwości rozwojowych dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Zajęcia odbywały się raz w miesiącu od listopada do maja 2023 r. po 30 minut w dwóch grupach przedszkolnych.

Zabawa w kodowanie (zdjęcie autorki)

Głównym celem innowacji było wprowadzenie dzieci w świat programowania i kodowania oraz nauka podstaw gry w szachy, jak również wzbogacenie programu nauczania o nowe treści, formy i metody pracy. Innowacja zakładała prowadzenie zajęć zgodnie z podstawą programową wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego, która została

¹³ „Edukacja przez szachy Kształtowanie kompetencji kluczowych uczniów Publicznej Szkoły Podstawowej nr 11w Suwałkach” - Piotr Zieliński, Bank Dobrych Praktyk, Ośrodek Rozwoju Edukacji. Warszawa 2018

zawarta w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 roku.

Przeniesienie ruchu z szachownicy w przestrzeń (zdjęcie autorki)

Bardzo ważnym założeniem innowacji, czyli nauki gry w szachy i kodowania, było wsparcie zachowania dziecka w sytuacjach trudnych, wymagających wysiłku i wytrwałości przy wykonywaniu zadań, uczenie współpracy w zabawie i nauce oraz wdrażanie obowiązku przestrzegania reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej. Poprzez zabawy z szachami i kodowanie, można było realizować niemal każdy obszar podstawy programowej wychowania przedszkolnego. Wpłatano w zajęcia treści z zakresu każdej edukacji, łączono je z matematyką, edukacją językową, edukacją artystyczną, gimnastyką. Oczywiście, w harmonogramie zajęć ujęto najważniejsze elementy związane z podstawami kodowania i grą w szachy. Dzieci między innymi poznały szachownicę i jej cechy, matę dziewięciokratkową do kodowania, na których wykonywały np.: ćwiczenia w orientacji w przestrzeni - ruch do przodu, tyłu i na skos; zapoznały się z bierkami szachowymi i ich sposobami poruszania się po szachownicy.

Następnie treści z kodowania i szachów wykorzystano do orientacji na kartce papieru –

górze, dół, lewo, prawo oraz w zabawach w poruszaniu się w przestrzeni według zakodowanego wzorca. Dzieci w ramach zajęć układały i poznawały sekwencje, kolorowały ilustracje według kodu, sortowały, segregowały, porównywały i porządkowały elementy, grały w gry planszowe.

Podstawy kodowania bazowały na takich aktywnościach jak szukanie podobieństw i różnic, tworzenie zbiorów obiektów, manipulowanie wybranym materiałem dydaktycznym, ćwiczeniami w przewidywaniu następstw własnych działań. Kodowanie ułatwiała naukę rozpoznawania cyfr, liter, figur geometrycznych, działań matematycznych, symetrii, orientacji w przestrzeni i w schemacie własnego ciała.

Wszelkie podejmowane przez przedszkolaków aktywności kształtowały w nich umiejętności logicznego i twórczego myślenia, intuicję i wyobraźnię, rozwijały twórczą aktywność, umiejętności poznawcze: w tym zdolności matematyczne i językowe; kształtowały i doskonaliły podstawowe zdolności motoryczne. Szachy wpływały na rozwój psychiczny i intelektualny wychowanków, rozwijały zainteresowania, pamięć i uwagę, myślenie wyobrażeniowe, konsekwencję i wytrwałość w działaniu.

Przedszkolaki rozpoczynały zajęcia najczęściej od zabawy ruchowej, która polegała na gimnastyce według kodu obrazkowego (elementy kodowania). Następnie losowały obrazek i wykonywały przypisane do niego ćwiczenia (np.: koło – podskoki obunóż; kwadrat – przysiady; trójkąt – pajacyk itd. Ilość figur na kartoniku wskazywała ilość powtórzeń danego ćwiczenia). Kolejna część zajęć przebiegała przy stoliku, polegała na poruszaniu pionkiem po

szachownicy według słownego polecenia nauczyciela, przedszkolaki utrwały w ten sposób ruch w kierunkach do góry/dołu, lewo/prawo i po skosie (element gry w szachy). Następnie dzieci poruszały się w przestrzeni według kodu wyrzuconego przy pomocy kostek do gry, kropki na pierwszej kostce wskazywały ilość kroków; druga kostka zaopatrzona była w strzałki wskazujące kierunek poruszania się $\rightarrow \uparrow \leftarrow \downarrow$ (element kodowania).

Ćwiczenie w poruszaniu bierką po skosie na stronie Lichess.org, (zdjęcie autorki)

Na zajęciach wykorzystywano również tablicę interaktywną i stronę poświęconą nauce i utrwalaniu umiejętności gry w szachy - Lichess.org. Dzięki tej aktywności dzieci mogły manipulować bierkami na wirtualnej szachownicy, utrzymywać ich wygląd i pozycję wyjściową na szachownicy (element gry w szachy). Na zakończenie zajęć dzieci

wykonywały najczęściej ćwiczenia rozwijające percepcję słuchową bądź wzrokową. Oto przykładowe ćwiczenie rozwijające percepcję słuchową: na podstawie kodu dzieci wyklaskują bądź wystukują rytm (kreska pozioma – oznacza kłaśnięcie, kreska pionowa to uderzenie dłońmi w uda lub stolik –|–|–). A to ćwiczenia rozwijające percepcję wzrokową: zabawy na macie dziewięciokratkowej, kontynuowanie rytmów, kolorowanie obrazków według kodu,

uzupełnianie brakujących znaków, kodowanie i dekodowanie informacji. Zajęcia w ramach innowacji skonstruowane były tak, by naprzemiennie odbywały się przy stoliku i w przestrzeni klasy, na zmianę dotyczyły kodowania i gry w szachy.

Ewaluacja innowacji „Podstawy kodowania, wstęp do nauki gry w szachy” polegała na obserwacji dzieci podczas zajęć, rozmowach z nauczycielami oraz na przeanalizowaniu arkusza obserwacji umiejętności dzieci. Badanie wstępne przeprowadzono w listopadzie 2022 r., miało za zadanie ustalić, na jakim poziomie dzieci prezentują wiedzę i umiejętności

z zakresu kodowania i szachów. Między innymi sprawdzono, czy potrafią: wymienić i/lub wskazać elementy i cechy szachownicy; poruszać się w przestrzeni według wskazówek: do przodu, do tyłu, po skosie; nazwać figury szachowe; sortować, segregować, porównywać i porządkować elementy według wskazanej cechy; układać rytmy i sekwencje złożone z kilku elementów; odtworzyć wzór; odczytać

zakodowany symbol; orientować się na kartce papieru; ustawić figury na szachownicy.

Z badania wstępnego wynikało, że dzieci posiadały niewielką wiedzę z zakresu gry w szachy. Żadne z nich nie potrafiło ustawić bierek w prawidłowy sposób, część dzieci miała problemy ze zrozumieniem polecenia dotyczącego poruszania się figurami po szachownicy w kierunkach: do przodu, do tyłu i po skosie. Nieco lepiej prezentowały się umiejętności z zakresu kodowania, ponieważ, jak się okazało, część dzieci nie miała problemu z układaniem elementów według wzoru. Problemy pojawiały się przy zadaniach związanych z kodowaniem na macie dziewięciokratkowej oraz w poruszaniu się w przestrzeni według zakodowanego wzorca.

Badanie końcowe przeprowadzone w maju wykazało, że zabawy w kodowanie oraz poznanie podstaw gry w szachy przyniosły zadowalające efekty dydaktyczne i wychowawcze, a założone cele innowacji zostały osiągnięte. Nastąpił zauważalny wzrost umiejętności dzieci w sferach, w których wcześniej zauważono deficyty oraz zwiększyło się zainteresowanie i zaangażowanie przedszkolaków w tych obszarach.

Wnioski, jakie można wyciągnąć z obserwacji i rozmów z nauczycielami, skłaniają przede wszystkim do zwiększenia częstotliwości tego typu zajęć, aby dzieci miały więcej czasu na przećwiczenie i utrwalenie nowych umiejętności. Istotne jest również stopniowe rozszerzanie zakresu zabaw i ich poziomu trudności, jak również zgłębianie wiedzy przez nauczycieli z zakresu gry w szachy i kodowania.

Kolorowanie obrazka wg kodu (zdjęcie autorki)

Zajęcia lekcyjne z wykorzystaniem wielu atrakcyjnych pomocy dydaktycznych cieszyły się dużym zainteresowaniem wśród dzieci i zapewne będą kontynuowane w kolejnym roku szkolnym.

Innowacja „Podstawy kodowania, wstęp do nauki gry w szachy” przygotowana była pod kątem funkcjonowania dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Wydaje mi się, że po modyfikacji i rozwinięciu treści związanych przede wszystkim z grą w szachy mogłaby być wprowadzona z powodzeniem we wszystkich placówkach przedszkolnych.

Iwona Trojak-Wojtczak

zastępca dyrektora Zespołu Szkół Społecznych TPZ w Zgierzu i doradca metodyczny WODN w Zgierzu

Projekt „ŁÓDZKIE DWUJĘZYCZNE” jako inwestycja w przyszłość dzieci

Współczesny świat jest coraz bardziej zglobalizowany, dlatego aby sprostać wyzwaniom współczesności należy rozwijać umiejętności językowe i kulturową świadomość wśród najmłodszych. Najlepszym sposobem jest nauka dwóch języków równocześnie: polskiego oraz drugiego języka wybranego przez rodziców. To może być angielski, niemiecki, francuski lub inny język, który jest istotny z punktu widzenia edukacji międzynarodowej.

Centrum Rozwoju Edukacji Województwa Łódzkiego w Zgierzu we współpracy z Centrum Rozwoju Edukacji Województwa Łódzkiego w Łodzi oraz Samorządem Województwa Łódzkiego po raz drugi realizowało Wojewódzki Projekt „ŁÓDZKIE DWUJĘZYCZNE”, którego głównym celem jest propagowanie idei dwujęzyczności w przedszkolach na terenie województwa łódzkiego. Ponadto, efektem projektu ma być kształtowanie kompetencji kluczowych w zakresie rozwijania umiejętności językowych oraz przygotowanie i motywowanie dziecka w wieku przedszkolnym do skutecznego używania języka angielskiego w zabawie i codziennych sytuacjach.

W roku szkolnym 2022/23 Centrum Rozwoju Edukacji Województwa Łódzkiego w Zgierzu zaprosiło do udziału w projekcie pięć przedszkoli ze Zgierza i okolic:

Miejskie przedszkole nr 6 w Zgierzu.

- Miejskie Przedszkole nr 6 w Zgierzu,
- Miejskie Przedszkole nr 7 w Zgierzu,
- Oddziały przedszkolne przy Szkole Podstawowej nr 8 w Zgierzu,
- Oddziały przedszkolne przy Szkole Podstawowej w Dąbrówce Wielkiej,
- Miejskie Przedszkole nr 1 w Głownie.

Łącznie w projekcie wzięło udział 541 dzieci i 30 nauczycieli wychowania przedszkolnego. Koordynatorzy regionalni (Iwona Trojak-Wojtczak, Sebastian Skrobisz) przeszkolili wszystkich nauczycieli biorących udział w projekcie, a także stworzyli sieć współpracy nauczycieli “Dwujęzyczność w przedszkolu”, w ramach której wymieniano się doświadczeniami i pomysłami, organizowano dodatkowe szkolenia z udziałem ekspertów, wspólnie rozwiązywano

problemy i popularyzowano dobre praktyki. Koordynatorzy regionalni służyli wsparciem merytorycznym uczestnikom projektu przez cały rok szkolny. Przedszkola, biorące udział w projekcie, zostały wyposażone w pomoce dydaktyczne: pakiety elektronicznego dostępu do platformy internetowej, zestawy ćwiczeń, karty pracy i zestawy dla nauczycieli. Projekt zakończył się dużą konferencją, na której zaprezentowano efekty działań przedszkolaków i ich nauczycieli. Były to m.in. krótkie formy teatralne w wykonaniu dzieci, wystawa pomocy dydaktycznych stworzonych przez dzieci i nauczycieli oraz zdjęcia z imprez przedszkolnych zorganizowanych w formie dwujęzycznej.

Autorką programu powszechnej dwujęzyczności jest Claire Selby - światowej klasy lingwistka, ekspert w zakresie nauczania dzieci języka angielskiego. Jest ona autorką licznych materiałów do nauki języka angielskiego oraz twórcą kursów publikowanych przez Cambridge University Press i Oxford University Press, z których korzystają szkoły w ponad 40 krajach świata. Programy te bazują na odkryciach naukowych z psychoneurologii z ostatnich kilku dziesięcioleci, które dostarczyły nauczycielom rzetelnej i praktycznej wiedzy na temat tego, jak najmłodszy uczą się języka. Po pierwsze, na konferencji w Niemieckim Centrum Badań i Innowacji w Nowym Jorku naukowcy potwierdzili, że dzieci powinny zaczynać naukę języka obcego nie później niż w wieku 3 lat¹⁴. Po drugie, badania pokazują, że kilkulatkowie szybciej i łatwiej uczą się języków obcych, dzięki funkcji umysłu, którą Claire Selby określa mianem Language Box (Skarbiec Językowy)¹⁵. Claire zwraca uwagę na fakt, iż “skarbiec” ten pozostaje otwarty tylko przez pierwsze siedem lat

Miejskie przedszkole nr 6 w Zgierzu.

¹⁴ J. M. Meisel, 2010: (University of Hamburg and University of Calgary) i , M. T. Ullman, 2010: (Georgetown University) German Center for Research and Innovation w Nowym Jorku, June 3rd. *Second Language Acquisition*.

¹⁵ C. Selby *Jak pomóc Twojej klasie w nauce angielskiego*, Wydawnictwo Agora, Warszawa 2010.

życia dziecka, a później dochodzi do stopniowego zaniku tych szczególnych zdolności językowych, do których zaliczamy:

- zdolność tworzenia wielojęzycznych map pojęciowych
- automatyczne zastosowanie gramatyki
- doskonała wymowa.

Miejskie przedszkole nr 7 w Zgierzu.

W rozwijaniu dwujęzyczności u dzieci wykorzystywana jest również koncepcja inteligencji wielorakich stworzona przez Howarda Gardnera. Teoria Gardnera mówi, że dzieci uczą się szybciej i głębiej, jeśli nowy materiał zostanie im podany nie tylko w tradycyjnej logiczno-werbalnej formie, ale również dotrze się do nich sposobami nakierowanymi na różne typy inteligencji poprzez bodźce wizualne, słuchowe, ruchowe, muzyczne, dotykowe, społeczne oraz te związane z doświadczeniem osobistym¹⁶. Dlatego Selby tworzy swoje programy tak, aby lektorzy stosowali wielokanałowe podejście do nauczania języka angielskiego, a dzięki temu każde dziecko ma szansę uczyć się efektywniej poprzez

uczestnictwo w takich zadaniach, jakie najlepiej pasują do jego dominującego typu inteligencji.

Oddziały przedszkolne w Dąbrowce Wielkiej

Centrum Rozwoju Edukacji Województwa Łódzkiego w Zgierzu w ramach projektu „ŁÓDZKIE DWUJĘZYZCZNE” realizuje opracowane przez Claire Selby kursy „Baby Beetles” (dla młodszych dzieci) i „Tom and Keri” (dla starszych dzieci). Tworzą one świat bohaterów, w którym na bazie piosenek, animacji i zabaw językowo-muzyczno-ruchowych dzieci pokonują kolejne etapy na drodze ku dwujęzyczności. Co ciekawe, kurs jest przygotowany w taki sposób, że ani nauczyciele wychowania przedszkolnego, ani rodzice nie muszą znać języka angielskiego, aby pomagać dzieciom w procesie edukacji, a mogą po prostu uczyć się wraz z nimi. Zajęcia z kursem „Baby Beetles” oraz „Tom and Keri” organizowane są w przedszkolu codziennie w wymiarze 15-30 minut. Rodzice mogą zakupić materiały przeznaczone do pracy w domu i wspierać dziecko w odkrywaniu dwujęzyczności.

¹⁶ H. Gardner *Ramy umysłu. Teoria inteligencji wielorakiej*, Media Rodzina, Poznań 2005.

Projekt cieszy się dużą popularnością wśród dzieci, rodziców oraz nauczycieli, choć od tych ostatnich wymaga dużego zaangażowania i nakładu czasu. Z dużą radością przyjęliśmy informację o planowanej kontynuacji projektu w roku szkolnym 2023/2024, ponieważ warto

inwestować w nowoczesną, skuteczną edukację naszych maluchów.

Zamieszczono zdjęcia przesyłane przez przedszkola w trakcie realizacji projektu w roku szkolnym 2022/2023.

Grzegorz Schreiber
MARSZAŁEK
WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

województwo
łódzkie

**ŁÓDZKIE
DWUJĘZYZCZNE**

Nasze przedszkole realizuje Wojewódzki Projekt
„ŁÓDZKIE DWUJĘZYZCZNE”
finansowany z budżetu Samorządu Województwa Łódzkiego

CRE CENTRUM
ROZWOJU
EDUKACJI
WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Jednostka organizacyjna
Samorządu
Województwa Łódzkiego

Lidia Leśniewicz

dyrektor Centrum Rozwoju Edukacji Województwa Łódzkiego w Zgierzu, nauczyciel konsultant WODN w Zgierzu, nauczyciel historii, doradca zawodowy

Konteksty socjalizacyjne okresu dzieciństwa w biografii zawodowej jednostki. Preorientacja zawodowa dziecka w rodzinie i przedszkolu

Rozwój zawodowy człowieka jest procesem całościowym, rozpoczynającym się już w okresie wczesnego dzieciństwa. Zgodnie z koncepcją stadialności autorstwa K.M. Czarneckiego rozwój zawodowy człowieka składa się z kilku okresów:

1. preorientacji zawodowej dzieci,
2. orientacji zawodowej młodzieży,
3. szkolnego uczenia się zawodu,
4. kwalifikowanej pracy zawodowej dorosłych,
5. reminiscencji i refleksji społeczno-zawodowej emerytów¹⁷.

Doradztwo zawodowe kojarzone jest najczęściej z VII i VIII klasą szkoły podstawowej lub ze szkołą średnią. Planowanie kariery przypisywane bywa dorosłym ludziom, świadomym swych wyborów edukacyjno-zawodowych. Tymczasem budowanie biografii zawodowej zaczyna się już we wczesnym dzieciństwie. Okres ten, jako komponent biografii zawodowej, jest często marginalizowany. Tymczasem dzieciństwo, jak twierdzi B. Śliwerski, to fenomen nie tylko biologiczny ale

socjologiczno-historyczny i pedagogiczny¹⁸. To kluczowy okres w życiu człowieka, stale obecny w jego wyborach i relacjach ze światem, bardzo ważny także z punktu widzenia przyszłości zawodowej. Preorientacja zawodowa dzieci rozpoczyna się bardzo wcześnie: około 2-3 roku życia. To wprowadzanie dziecka w zagadnienia pracy zawodowej i w świat zawodów, celowo nazwane jest preorientacją, jako działanie wczesne i uprzednie w stosunku do późniejszej orientacji zawodowej. Obejmuje ono wszystkie, zarówno przypadkowe jak i celowe, oddziaływania pierwszych instytucji socjalizujących: domu rodzinnego, żłobka, przedszkola, grup rówieśniczych. Preorientacja zawodowa to niedoceniany, aczkolwiek niezwykle istotny czynnik, wpływający na kształtowanie się osobowości dziecka, różniący się od ściśle doradczej funkcji, jaką jest pomoc w budowaniu ścieżki edukacyjnej i zawodowej na kolejnych etapach edukacyjnych. Wzmoczona aktywność poznawcza przedszkolaka, plastyczność w przyjmowaniu wiedzy oraz zdobywaniu społecznego doświadczenia, pozwala ukształtować pozytywną motywację do podejmowania samodzielnej pracy i wielu aktywności w zakresie naśladowania czynności

¹⁷ K.M. Czarnecki, *Teoretyczne podstawy rozwoju zawodowego człowieka*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu, Pedagogika 2007; Zeszyt 2/2007, <https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/10616/edition/9850> [dostęp 1 września 2023]

¹⁸ B. Śliwerski, *Badania nad małym dzieckiem i dzieciństwem*, Konteksty pedagogiczne 2(15)/2020, s. 11.

zawodowych osób dorosłych¹⁹. To także czas pojawiania się zawodowych marzeń, które najprościej można zamknąć w zdaniu: *Jak dorosnę to zostanę....* Dziecko, nie znając jeszcze terminologii zawodoznawczej, szuka racji dla swoich wyborów, dla pierwszych prób identyfikacji zawodowej, posługując się zaskakująco logicznymi argumentami. Jego widzenie świata pracy jest determinowane przede wszystkim przez doświadczenia najbliższych mu dorosłych. Cały proces samopoznania, rozumienia swoich potrzeb oraz preferencji, czyli *de facto* pierwsza płaszczyzna rozwoju zawodowego człowieka, odbywa się pod wpływem otoczenia interpersonalnego, biorącego udział w procesie socjalizacji pierwotnej. Jej rolę w chwili obecnej ocenia się jako znacznie większą w procesie formowania się cech człowieka, niż socjalizacji wtórnej. Socjalizacja pierwotna ma tę przewagę nad wtórną, że jest konieczna, wtórna zaś jest opcjonalna²⁰. Pierwsze interakcje emocjonalne z ważnymi osobami mają o wiele bardziej znaczący wpływ na kształtowanie się osobowości ludzkiej niż kontakty późniejsze. Tzw. *Znaczący Inni* stanowią zasadniczy punkt odniesienia, wzorzec myślenia i działania, a wizja świata społecznego, tworzonego przez najbliższe otoczenie dziecka jest bezalternatywna, jedyna możliwa, niekwestionowana²¹. Skutki socjalizacji pierwotnej, dokonującej się w grupach pierwotnych, są odczuwalne przez całe życie jednostki. To rodzice stanowią pierwsze najważniejsze źródło informacji o świecie pracy. To relacje z nimi wpływają na wybór ścieżki zawodowej w późniejszym życiu. Zaburzenia tych relacji mogą skutkować błędną decyzją w zakresie wyboru zawodu. Mówią o tym teorie

kognitywno – poznawcze. Wśród nich wymienić należy myśl D.V. Tiedemana, który w opisie kariery zawodowej oparł się na modelach rozwoju kryzysu E. Eriksona²².

Rolę dzieciństwa dla formowania się kariery zawodowej doceniły także teorie psychoanalityczne, przypisując w orientacji zawodowej kluczową funkcję potrzebom i sposobom ich zaspokajania. A. Roe klasyfikuje postawy rodzicielskie wobec dzieci we wczesnej fazie rozwoju oraz ich konsekwencje w późniejszym życiu zawodowym dzieci, między innymi przez wpływ na kształtowanie w dziecku określonej hierarchii potrzeb. Opisuje trzy poniższe typy rodzicielskiej aktywności w zaspokajaniu potrzeb dziecka:

1. akceptacja dziecka niosąca z sobą prawidłowe zaspokajanie jego podstawowych potrzeb, optymalizująca warunki jego rozwoju;
2. emocjonalna koncentracja na dziecku skutkująca postawą nadopiekuńczą lub nadmiernie wymagającą, charakterystyczna dla rodziców nadopiekuńczych o wygórowanych aspiracjach, silnie ingerujących w życie dziecka i ograniczających jego postawy odkrywcze;
3. unikanie dziecka przez zaniedbywanie jego potrzeb fizycznych, bądź poprzez jego uczuciowe odrzucenie, związane rezygnacją z procesu wychowawczego²³.

A. Roe wykazała związek między koncentracją emocjonalną na dziecku a kształtowaniem się u dziecka nastawienia na ludzi. Stąd późniejsze preferencje tak wychowywanych osób w wyborze zawodów związanych z kontaktem z ludźmi jak np.: usługi, biznes, organizacja, kultura, sztuka i rozrywka. Postawa unikania lub niepełnej akceptacji

¹⁹ B. Grzeszkiewicz, *Preorientacja zawodowa dzieci w wieku przedszkolnym*, Szczecin 2004, s. 10.

²⁰ A. Zduniak, *Socjalizacja w kontekście nowoczesnego społeczeństwa*, Zeszyty Naukowe KUL 56 (2013), nr 1 (221), s. 50, https://www.kul.pl/files/102/articles/2013_1/2013_01_03_Zduniak_Agnieszka.pdf [dostęp 1 września 2023]

²¹ Tamże s. 49.

²² E. Toronczak, *Teoria stadiów rozwojowych E. Eriksona a kształtowanie decyzji zasadniczej człowieka*, Studia Gdańskie XXIII(2008)

²³ G. Tadeusiewicz, *Teorie wyboru zawodu*, Polski Uniwersytet Wirtualny 2011, s.14

ukierunkowuje na wybory zawodów technicznych, zorientowanych na rzeczy w obszarze technologii, natury, nauki. Najbardziej pozytywna w zakresie efektów jest postawa akceptacji. Dziecko akceptowane łatwiej podejmuje wyzwania, rozwiązuje trudne sytuacje, zna swoją wartość i jest świadome umiejętności i zdolności. Takie dzieci sprawnie wchodzi w życie zawodowe i zdecydowanie lepiej sobie w nim radzą. Postawa ta sprzyja pełnemu wykorzystaniu możliwości dziecka²⁴. W polskiej myśli pedagogicznej wskazuje się też, jako ważny w preorientacji zawodowej dzieci, aspekt socjalizacji do pracy. Wynika to z zakorzenionej w naszej kulturze silnej normie obowiązku pracy oraz postrzeganiu jej w kategoriach

instrumentalnych: praca daje zarobek pozwalający utrzymać rodzinę, *bez pracy nie ma kołaczy*. To także obowiązek podejmowania pracy w życiu dorosłym, to codzienność naznaczona pracą dorosłych. Pracowitość jest postrzegana jako zaleta lub cnota: chwalone są dzieci pracowite, uczynne, chętne do pomocy. System wartości i postawy rodziców wobec pracy, aktywności zawodowej, wydawane sądy na temat pracodawców lub współpracowników, opinie o zawodach, utrwalone w rodzinie wzorce podziału pracy, przenikają do świadomości dzieci i wpływają na wybieraną w przyszłości ścieżkę kariery zawodowej. Rodzice stanowią wzory osobowe asymilowane w procesie naśladownictwa i identyfikacji, czyli upodabniania się do rodziców jako przedstawicieli świata dorosłych, kojarzonego z władzą, niezależnością, samodzielnością. Podstawowym atrybutem tego świata jest właśnie praca i działalność zawodowa.

Równie istotnym elementem determinującym wybory życiowe są krystalizujące się wraz z rozwojem osobowości dziecka, zainteresowania²⁵. W dzieciństwie zainteresowanie oznacza zwrócenie się ku pewnej dziedzinie przedmiotów i pracy ogólnej. Potem staje się ono postawą wyrażającą oczekiwanie²⁶.

Każde dziecko dysponuje pewnym potencjałem rozwojowym oraz zdolnościami, preferencjami, przejawiającymi się w wyborze rodzajów czynności sprzyjającym określonym grupom zawodów. Dylemat: jak zachować balans w dostarczaniu dziecku wielu źródeł zainteresowań i dawaniu mu swobody w ich samodzielnym odkrywaniu, czasem nie do końca

Zabawa w lekarza (pixabay)

²⁴ J. Jantura, *Rozwój zawodowy człowieka, Zeszyty informacyjno – metodyczne doradcy zawodowego*, Urząd Pracy, Warszawa 1994, s.16-17.

²⁵ M. Szumiec, *Czynniki determinujące kierunek kariery zawodowej w świetle wybranych teorii rozwoju zawodowego oraz ich znaczenie dla poczucia bezpieczeństwa jednostki*, *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia de Securitate* 9(2) (2019), s. 45.

²⁶ B. Kłasińska, *Kształtowanie zainteresowań uczniów wyzwaniem współczesnej i przyszłej edukacji*, *Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie*, t. 18, nr 1/2011, s. 144.

zgodnych z projektem rodziców i jak nie robić tego kosztem czasu wolnego, który wraz z nudą jest największym sojusznikiem budzenia zainteresowań, to poważny problem współczesnych rodziców i szkoły.

Socjalizacja wtórna oznacza przeniesienie punktu ciężkości w procesie dziecięcych doświadczeń z ludźmi pracy na instytucje zewnętrzne. Pierwszą instytucją pośredniczącą między dzieckiem a światem pracy jest przedszkole a zaraz potem szkoła na etapie edukacji wczesnoszkolnej. W nich dziecko doświadczy podległości służbowej charakterystycznej dla świata pracy, podejmie pierwszą rolę przedszkolaka/ucznia, zgodną z oczekiwaniami społecznymi. Nauczyciel jawi się jako pierwszy spersonalizowany *obcy* zawód – instytucja świata pracy. Konkretnie obowiązki i doświadczenia w poruszaniu się po sformalizowanej przestrzeni edukacyjnej są źródłem wiedzy o świecie zawodów i społecznego podziału pracy. Rola przedszkola w preorientacji zawodowej jest ogromna, dziecko doświadcza jej każdego dnia podczas pobytu w przedszkolu. Jej egemplifikacje to między innymi:

- dostarczenie nowej wiedzy o pracy zawodowej i zawodach osób dorosłych,
- porządkowanie istniejącej w świadomości dzieci wiedzy o pracy zawodowej i zawodach osób dorosłych,
- organizowanie pokazów prostych czynności zawodowych, narzędzi i materiałów pracy połączonych z wyjaśnianiem słownym,
- zapoznavanie wychowanków z efektami (rezultatami) pracy ludzi pracujących w różnych zawodach i na różnych stanowiskach pracy,
- wykorzystywanie literatury dziecięcej, która ukazuje pozytywne przykłady postępowania jej bohaterów,
- systematyczne manipulowanie przez dziecko przedmiotami codziennego użytku, które umożliwiają uzyskiwać informacje o ich

właściwościach i uczy prawidłowego posługiwania się nimi,

- włączanie dzieci w proces wykonywania prac dostosowanych do ich wieku i możliwości rozwojowych (w tym prac społecznie użytecznych),
- organizowanie ćwiczeń (treningów) wykonywania przez dzieci określonych czynności celem wyrabiania trwałych przyzwyczajęń i nawyków,
- wyznaczanie stałych obowiązków dostosowanych do sił i możliwości psychofizycznych dziecka,
- pomoc, którą dzieci mogą służyć młodszym i słabszym kolegom,
- organizowanie różnego rodzaju prac zespołowych²⁷.

W przedszkolu ważnym elementem preorientacji zawodowej są także swobodne zabawy w zawody *na niby*, wynikające z podpatrywania świata dorosłych.

Zabawa, która jest podstawową formą aktywności w tym okresie, dzięki podejmowaniu przez dziecko określonej roli, często roli dorosłego, służy orientacji w ważnych obszarach życia społeczno-zawodowego i trenowaniu układów zależności. Umożliwia ona również przejście do intencjonalnego działania, jakim jest nauka, a potem praca. Powoli dowolne spostrzeganie zamienia na planowaną obserwację. Przedszkole to także miejsce doświadczania konkretnych obowiązków, pierwszej weryfikacji nabytych wiadomości i ich utrwalania. Można zatem stwierdzić za Cz. Plewką, że preorientacja zawodowa w przedszkolu powinna oscylować wokół:

²⁷ Cz. Plewka, *Kierowanie własnym rozwojem zawodowym Studium teoretyczne i egemplifikacje praktyczne*, Politechnika Koszalińska, s.170, <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/6515/Cz%20Plewka.pdf?sequence=1> [dostęp 1 września 2023]

1. rozpoznania zawodów,
2. określania czynności zawodowych osób dorosłych,
3. naśladownictwa zawodów i czynności w zabawach,
4. znajomości prostych narzędzi pracy,
5. korzystania z właściwych źródeł wiedzy o zawodach i czynnościach zawodowych, wyrażanie i uzasadnianie marzeń i wyobrażeń zawodowych²⁸.

Będę strażakiem (pixabay)

Działania związanych z doradztwem zawodowym w przedszkolach zapisane zostały

w ustawie Prawo oświatowe. Uszczegółowienie tych regulacji jest w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach. Preorientacja zawodowa jest realizowana na zajęciach edukacyjnych wychowania przedszkolnego, prowadzonego przez nauczycieli przedszkola, zgodnie z programem wychowania przedszkolnego, który powinien zawierać treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego. Podstawowe osiągnięcia dziecka na koniec wychowania przedszkolnego, opisane w obszarze poznawczym rozwoju dziecka, powinny koncentrować się wokół wskazywania zawodów wykonywanych przez rodziców i osób z najbliższego otoczenia oraz wyjaśniania, czym zajmuje się osoba wykonująca dany zawód. Ten cel ogólny zoperacjonalizowany został w czterech celach szczegółowych pogrupowanych w poniższych obszarach:

1. poznawanie własnych zasobów,
2. świat zawodów i rynek pracy,
3. rynek edukacyjny uczenie się przez całe życie,
4. planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych.

Efektywność realizacji celów zależy w dużej mierze od postaw rodziców. Ich wsparcie jest bezcenne w zakresie utrwalania samodzielności i budowania poczucia sprawstwa dziecka, czyli przeświadczenia o jego własnej skuteczności. Pierwsze lata edukacji to dobry moment, by kształtować umiejętność podejmowania przez dziecko samodzielnych wyborów, które w przyszłości zaowocują podejmowaniem właściwych decyzji zawodowych zgodnych z własnymi zainteresowaniami, możliwościami, potrzebami.

²⁸ Cz. Plewka, *Człowiek w całościowym rozwoju zawodowym*, Politechnika Koszalińska, s. 89, <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/10109/Cz.Plewka-ksiazka2.pdf?sequence=1> [dostęp 1 września 2023]

Joanna Józwiak

nauczyciel języka polskiego w I Liceum Ogólnokształcącym im. S. Staszica w Zgierzu

Wspomnienie o wybitnym samorządowcu, człowieku oświaty, wspaniałym nauczycielu

*Umarłych wieczność dotąd trwa,
dokąd pamięcią się im płaci.”*
W. Szymborska

Ktoś, kto powiedział, że nie ma ludzi niezastąpionych, był albo bardzo niedojrzały, albo bardzo samotny i w obu przypadkach należy mu w współczuć. Bo tacy ludzie są i niezwykle trudno, mówiąc o nich, używać czasu przeszłego.

30 czerwca 2023 roku nagle i całkiem niespodziewanie odszedł **Jacek Brzeziński** – Naczelnik Wydziału Oświaty, Kultury, Sportu i Turystyki Starostwa Powiatowego w Zgierzu.

Urodził się w Mławie, studiował w Gdańsku, ale dobry los sprowadził go do Zgierza. Tu w 1991 roku podjął pracę w Liceum Ogólnokształcącym im. S. Staszica jako nauczyciel geografii, a potem informatyki i podstaw przedsiębiorczości. Z pozoru zdystansowany, poważny, małomówny i rozważny, ale jednocześnie z wielkim poczuciem humoru. „Milimetr” – takie przezwisko

nadali mu (z właściwą sobie przekorą) uczniowie – ze względu na Jego imponujący, ponad dwumetrowy wzrost. Lubili go i szanowali. Za wiedzę, kompetencję, sprawiedliwość i rzeczowość. Za organizowane dla nich rajdy i wycieczki. Za zdolność do słuchania ich oraz

poważne, dorosłe traktowanie. Za poczucie humoru. Uczniowie żartowali, że jedyny raz, gdy mogli patrzeć na niego z góry, był wtedy, gdy znaleźli się przed nim na szczycie gór, w które ich zabrał. A pan profesor zawsze potrafił docenić dobry żart – także wówczas, kiedy uczniowie wywiesili na drzwiach jego pracowni kartkę z napisem „Ze względów bezpieczeństwa osobom mierzącym ponad 2 metry wzrostu – WSTĘP WZBRONIONY”. Śmiali się wtedy wszyscy, a On najgłośniej.

Ze Staszica odszedł w 2006 roku, ale wtedy już od dawna pracował w Zgierskim Starostwie Powiatowym. Był jednym z tych, którzy po reformie administracyjnej organizowali pracę tej nowopowstałej jednostki. Był wybitnym samorządowcem, który głęboko wierzył w konieczność budowania społeczeństwa obywatelskiego i lokalnego. Tu także poznano się na jego wiedzy, kompetencjach, pracowitości, zdolnościach organizacyjnych oraz umiejętności rozmowy z ludźmi. Dlatego powierzono mu funkcję Naczelnika Wydziału Oświaty, którą pełnił kilkanaście lat bez względu na polityczną opcję, sprawującą władzę w powiecie. Jego profesjonalizm i zaangażowanie zawsze budziły respekt i szacunek, przekraczający granice zgierskiego powiatu, także dlatego, że był On wybitnym znawcą ciągle zmieniającego się prawa oświatowego.

Naczelnik Jacek Brzeziński zostanie w pamięci jako urzędnik kompetentny, prawy, lojalny, niezwykle odpowiedzialny i pracowity. Zawsze ważył słowa, ale gdy je wypowiadał – wszyscy go słuchali. I nikt z słuchających nie miał wątpliwości, że jest to ktoś, kto wie co mówi, ponieważ mówi tylko to, co naprawdę wie i w co wierzy. A przy tym był po prostu życzliwy oraz chętny by pomóc, doradzić, wysłuchać. Był dobry

dla wszystkich. Wszystkich prócz siebie. Od siebie zawsze najczęściej wymagał.

Ci, którzy mieli zaszczyt i szczęście, że dopuścił ich do siebie bliżej, mogli poznać go także z innej strony. Razem z żoną Ireną chętnie otwierali drzwi swojego gościnnego domu, a wtedy Jacek gotował, piekł ciasta, stawiał dobre trunki, wyjmował lunetę, by pokazać gościom letnie niebo, a także grał na pianinie i śpiewał. Dyskutował o książkach, które wręcz pochłaniał – zwłaszcza tych historycznych i biograficznych – o polityce, muzyce, o życiu i zawsze o szkole oraz edukacji. Był człowiekiem błyskotliwym, wszechstronnie wykształconym, mającym dużą wiedzę z wielu odległych od siebie dziedzin. Cenił dyskusję, uroki stołu i świata. Potrafił być zabawny i złośliwy. Potrafił śmiać się głośno i dobrze bawić. Kochał wodę i pływanie.

Co by jednak nie powiedzieć, zawsze najważniejszy dla niego był dom, a w nim Żona i Syn. Znaczące miejsce zajmowały dwa psy – nieżyjąca już Łatka i jej następczyni Koda. „Noce i dnie” Marii Dąbrowskiej były jego ulubioną powieścią.

Zawsze wobec bliskich był lojalny i chętny do pomocy, sam nigdy się nie skarżył i o tę pomoc dla siebie prosić chyba nie umiał. Był Kimś. Zdarzają się bowiem rzadkie wśród ludzkiego gatunku okazy – silne i spokojne, które są jak drzewo dające cień spieczonej ziemi i jak skała udzielająca schronienia w czasie wichury. Drzewo i skała - taki był Jacek Brzeziński. Dlatego Jego odejście jest bardzo bolesną stratą - nie tylko dla Jego Rodziny i Przyjaciół, ale także dla oświaty Powiatu Zgierskiego.

Cześć Jego Pamięci!

województwo
łódzkie

Jednostka organizacyjna
Samorządu
Województwa Łódzkiego

Patronat Honorowy

Grzegorz Schreiber
MARSZAŁEK
WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Wisława Szymborska

Aleksander Fredro

Aleksandra Piłsudska

Włodzimierz Przerwa-Tetmajer

KONKURS

PIĘKNEGO CZYTANIA

"KSIĄŻKA MÓWI"

Konkurs jest skierowany
do uczniów klas VII–VIII
szkół podstawowych
oraz szkół ponadpodstawowych
z terenu województwa łódzkiego.

Czas trwania konkursu:
2.10. 2023 r. – 1.12.2023 r.

Regulamin Konkursu dostępny na stronach internetowych
Centrum Rozwoju Edukacji Województwa Łódzkiego
w Zgierzu, Łodzi, Sieradzu, Piotrkowie Trybunalskim i Skierniewicach.

Szkolenie " Funkcjonowanie dziecka z Centralnymi Zaburzeniami Przetwarzania Słuchowego (APD/CAPD)- możliwości diagnozy i terapii"

Prowadząca: **Julia Pyttel**
- logopeda, neurologopeda,
surdologopeda, terapeuta SI

21.11.2023 r.
godz.17.00

Organizator: **Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia
Nauczycieli w Zgierzu, ul. 3 Maja 46**

Zapisy na www.platforma.crezgierz.edu.pl K.610

województwo
łódzkie

Jednostka organizacyjna
Samorządu
Województwa Łódzkiego

PROJEKT
DYREKTOR

Warsztaty stacjonarne dla kadry zarządzającej szkół i placówek oświatowych w ramach "PROJEKTU DYREKTOR" pod patronatem honorowym Marszałka Województwa Grzegorza Schreibera i Łódzkiego Kuratora Oświaty Waldemara Flajszera

STANDARDY OCHRONY NIELETNICH JAKO PRAWNY OBOWIĄZEK SZKÓŁ I PLACÓWEK OŚWIATOWYCH

10 października 2023 r.
godz. 16.30

Organizator: Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli
w Zgierzu, Komenda Powiatowa Policji w Zgierzu

**Spotkanie z ekspertami w ośrodku WODN
w Zgierzu, ul. 3 Maja 46**

Rejestracja: wodn.crezgierz.edu.pl (K. 789)

PROJEKT DYREKTOR

**Cykl bezpłatnych szkoleń
dla dyrektorów i wicedyrektorów
szkół oraz placówek oświatowych**

Zgierz, ul. 3 Maja 46 tel. 42 716 24 72

rejestracja: wodn.crezgierz.edu.pl